

УДК 316.365.

ЯК БЕЗДОМНІ ТВОРЯТЬ ДІМ: СОЦІАЛЬНА РЕІНТЕГРАЦІЯ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ЛЮДЕЙ У СПІЛЬНОТАХ МІЖНАРОДНОГО РУХУ “ЕМАУС”

М. В. Соха

*Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. Квітнева, 6, м. Львів, 79044, Україна,
koshuchok@yahoo.com*

У статті проаналізовано концепцію бездомності та здійснено дослідження процесів соціальної реінтеграції безпритульних людей у спільнотах Міжнародного руху “Емаус”. Розглянуто такі аспекти реінтеграції, як праця, солідарність та життя у спільноті. Досліджено ефективність соціальної реінтеграції безпритульних людей у Львівській міській громадській організації “Спільнота взаємодопомоги “Оселя”.

Ключові слова: безпритульні люди, соціальна реінтеграція, Міжнародний рух “Емаус”.

*Спільнота пропонує напрямок, не вказуючи місця призначення.
Емаус, Неллі Плезанс.*

Офіційна історія соціальної роботи з бездомними в Україні на сьогодні налічує трохи більше ніж 4 роки, якщо рахувати з того моменту, коли набув чинності Закон України “Про основи соціального захисту бездомних громадян та безпритульних дітей” (1.01.2006) [1]. Завдяки цьому закону стало можливим вести облік бездомних людей на державному рівні, реєструвати їхнє переважне місцезнаходження, відкривати нові заклади. Зміст закону також свідчить про присутнє розуміння важливості поетапного повернення людини в суспільство. За даними Міністерства праці та соціальної політики, станом на 1 січня 2010 в Україні функціонували такі заклади для бездомних громадян:

- 47 центрів обліку: 44 комунальних та 3, утворених недержавними організаціями;
- 20 будинків нічного перебування: 16 комунальних та 4 недержавні;
- 16 центрів реінтеграції: 5 комунальних та 11 недержавних;
- 1 соціальний готель, утворений місцевими органами виконавчої влади у м. Києві [2].

Як свідчить і український, і закордонний досвід роботи з бездомними людьми, забезпечення базових потреб – це лише невідкладна допомога людині у кризовій ситуації для підтримання її життєдіяльності. А для того, щоб повернутися до самостійного, повноцінного життя у суспільстві після життя на вулиці, необхідна ресоціалізація – ком-

плекс заходів, спрямованих на відновлення соціального статусу особи, втрачених чи несформованих соціальних навичок, зміну соціальних орієнтацій девіанта за рахунок включення його у нові, позитивно орієнтовані відносини та види діяльності [3, с. 128]. Українське законодавство в цьому випадку послуговується терміном “реінтеграція”, під яким розуміють систему заходів, що спрямовані на повернення бездомних громадян та безпритульних дітей до самостійного повноцінного життя [1].

Пошуком найкращих методів розв’язання проблеми бездомності займаються, мабуть, так само довго, як існує саме явище бездомності. Проблема безпритульності як об’єкт наукового аналізу постає в працях дослідників різних галузей знання – філософів (С. К’єркегор, Т. Адорно, У. Еко), педагогів (М. Хусен, Б. Мадлен, С. Брoger), психологів (Е. Фромм, А. Ескола, С. Гроф) і, звісно ж, соціологів (Д. Дін, Д. Сноу, М. Барнер, А. Маркус та ін). Серед вітчизняних науковців варто відзначити Н. Кабаченко, А. Рябчук, І. Григу та ін. Через те, що проблема бездомності тільки входить у сферу зацікавлення науковців та політиків, поле для досліджень є дуже великим. Дотепер існує потреба у визначенні певних понять, розробці та вдосконаленні систем надання соціальної допомоги бездомним громадянам, аналізі успішності існуючих закладів та підходів до розв’язання проблеми. Поза увагою також залишаються центри реінтеграції, які покликані забезпечувати процес ресоціалізації чи реінтеграції бездомних громадян шляхом надання їм комплексу послуг (соціальних, психологічних, юридичних, медичних тощо) з урахуванням індивідуальних потреб. Таке бачення реінтеграції закладене в нашому законодавстві, проте існує багато підходів і бачень того, як має відбуватися процес повернення людини в суспільство.

Багато дослідників бездомності вважають, що це явище не варто розглядати як проблему відсутності житла, наголошуючи на різниці таких понять як “дім” та “житло”. Е. Стейнбок стверджує, що “дім – це не щось таке, чим ми володіємо, що можна отримати від третьої особи. Дім – це те, що ми творимо разом з іншими і досвід творення переживаємо через власну участь” [4, с. 3].

Беручи до уваги ці важливі концепції, у статті ми зосередимося на такому аспекті реінтеграції, як творення Дому людьми, у яких немає власного житла. Отже, метою статті є аналіз концепції бездомності у вітчизняній та зарубіжній науці та дослідження процесів реінтеграції бездомних людей у центрах реінтеграції, що функціонують у вигляді спільнот, на прикладі Львівської міської громадської організації “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” та інших спільнот Міжнародного руху “Емаус”.

Перш ніж перейти до такого розгляду зауважимо, що у законодавстві термін “бездомний” описує потребу людини у місці для ночівлі, фізичну потребу мати притулок, не спати на вулиці. Своєю чергою термін “безпритульний” більше описує соціо-психологічний компонент особистості. Це визначення говорить про людину, яка, окрім відсутності помешкання, не має можливості побудувати стосунки із іншими представниками соціуму, тож залишається без зобов’язань та прав у суспільстві. У цій роботі ми зосередимося на другому вимірі проблеми.

Поняття бездомності тісно пов’язане з питанням Дому (і як помешкання і, звичайно, як середовища соціальної взаємодії та підтримки). У своєму звіті “Стратегії боротьби з бездомністю” фахівці ООН стверджують, що реакція на бездомність свідчить про те,

що у суспільстві переважає несуперечливе уявлення про дім [5, с. 15]. Концепція дому є протилежною до бездомності та того, що вона представляє. З однієї сторони, дім – це щось більше, ніж будівельна конструкція, і тому є швидше поняттям гетерогенним, ніж однорідним. Стабільність, яка асоціюється з домом, є радше мрією, ніж реальністю, бо йому більше притаманні змінність та невизначеність. З іншої сторони, дім є місцем реалізації свободи, навіть якщо це свобода приймати душ, спати та займатися сексом, чого звичайно позбавлені бездомні. Сприйняття дому як місця усамітнення, чистоти та свободи від суєти не тільки культурне, а й ідеологічне та політичне. Таким чином, від того, як людина відчуває свій дім, залежить її розуміння динаміки свободи через щоденний досвід.

Дім також можна розглядати у плані спорідненості. Дім – це конкретний простір, з яким людину пов'язують певні емоції. Гетерогенність виникає через соціальну складову – формування стосунків, сусідських відносин та щоденну рутину. Урбанізм у житті багатьох людей означає, що місцезнаходження дому може змінитися, але при тому всі інші важливі фактори залишаються незмінними. Важливими елементами відносно стабільного дому є мережа соціальних зв'язків та певний рівень автономії, який уможливить підтримку цих стосунків та розбудову далекоглядних планів [5, с. 16]. Тож дім є одночасно ідентичністю, яка збігається з громадянською ідентичністю та навіть є важливішою за неї, а також репрезентує рушійні сили влади, які визначають ідентичність.

Концепція дому включає соціальні зв'язки та активність людини і в ідеальному варіанті – свободу їх реалізувати. Дім може захистити людину фізично, емоційно, соціально і захистити її майно. Такий захист не можна порівняти з жодним притулком чи “нічліжкою”. Ба більше, у власному домі ідентичність та визнання іншими мають потенціал, щоб існувати та розвиватися. Саме тут розвиваються соціальні стосунки з родичами, друзями, сусідами, колегами, від яких можна отримати емоційну чи матеріальну підтримку. Мережа соціальних стосунків також відображає регулярну взаємодію людей, її місце та час. Для людини дім є особистим досвідом і є центром її намірів, сформованих культурно чи індивідуально. Соціальний статус та певна влада в громаді визначаються контролем людини над своєю територією.

На вулиці будь-які прояви життєдіяльності визначаються зовнішнім середовищем і завжди співставляються з тим, що є в межах допустимої поведінки, а що ні, і якщо бездомна людина в громадських місцях робить те, що інші трактують виключно як заняття, яким можна займатися лише вдома, то відразу наштовхується на громадський опір. Оскільки “нічліжки” не дозволяють зберігати своїх речей, то бездомні мусять носити їх з собою. Це зразу видає їх як бездомних. Дбати про гігієну теж важко. Не кожне місто в Україні може похвалитися “нічліжкою” чи навіть центром підтримки бездомних, де вони б могли подбати про гігієну. Зовнішність бездомних відображає їхнє нестабільне життя. Людину можуть звільнити з роботи, коли дізнаються, що вона бездомна, або взагалі не брати на роботу без прописки. Часто людина змушена виконувати роботу, яку вона не любить, щоб заробляти гроші. При такій нестабільності щоденного життя, у індивіда не може бути відчуття дому чи затишку. Розуміння проблеми бездомності завжди залежить від розуміння поняття “дім”, а саме поняття “дім” є дуже широким.

Воно включає відчуття комфорту, приналежності, ідентичності, безпеки та багато інших особистісних переживань людини. Дім можна розуміти як місце, де людина може розвивати змістовні соціальні стосунки з іншими через залучення їх у свій приватний простір, або місце, де людина може ізолюватися від небажаного оточення. Дім – це місце, де простір визначається як свій власний, а його форма та образ формуються через контроль діяльності та визначення власної приватності.

Володіння власним простором дає відчуття ідентичності і якщо людина асоціює себе з цим простором, значить, вона створила “власний дім”. У вже згадуваному звіті ООН йдеться про відносну бездомність та абсолютну бездомність. Абсолютна бездомність виникає тоді, коли особа не має доступу ні до притулку, ні до будь-якого елементу дому. Відносна бездомність своєю чергою характеризує ситуацію, коли людина має притулок, але не має дому. Поняття дому визначається і культурними умовами [5, с. 15].

Відчуття дому є визначальним у самоідентифікації людини. Приналежність до певної групи чи громади є визначальним поняттям екзистенції, а її брак – ключовим елементом бездомності. І такий висновок має бути ключовим у розробленні соціальної політики щодо допомоги бездомним. Відчуття дому – це найбільша потреба безпритульних, яку можуть задовільнити не так вже й багато організацій, але на сьогодні існують успішні приклади соціальних закладів, які забезпечують соціальну реінтеграцію безпритульних громадян.

Одним із найкращих прикладів таких організацій є спільноти, що мають назву “Емаус” (їх ще називають “спільноти життя та праці”) та утворюють Міжнародний рух. Перша така спільнота виникла у Франції у 1949 році як реакція на бідність у країні після II Світової війни. Безпритульні люди, які починали разом жити, збирали від населення непотрібні речі, ремонтували їх та продавали. Це стало джерелом їхнього утримання, а також вони змогли виконувати важливу роль у громаді – відновлювати ще добрі речі та давати їм друге життя. На сьогодні таких спільнот налічується уже більше 300 у 36 країнах світу на 4 континентах. Через 20 років від заснування першої спільноти французьким священиком і депутатом Аббе П’єром була створена координаційна структура – Міжнародний рух “Емаус”, завданням якого є координація співпраці між різними спільнотами. Кожна зі спільнот функціонує як окрема організація і вид діяльності часто є різним та залежить від потреб, що існують в тій чи іншій громаді. Проте основним засадами діяльності спільнот є такі:

Спільнота є найоригінальнішою і первинною формою діяльності, яка виникла, щоб надавати притулок соціально виключеним особам, повертати їм дах над головою, безпеку, дружбу, сенс існування. Гостинно приймають усіх, незважаючи на вік, походження чи минуле.

Праця – це одна з основних вимог і одна з основних цінностей. Вона повертає виключеним із суспільства людям їхню гідність, а спільноті надає засоби для існування і забезпечує незалежність. Це повинна бути праця, яка реалізує здібності конкретної особи і яку кожен може виконувати.

Солідарність втілюється у допомозі тим, кому вона необхідна.

Основними завданнями, що ставить перед собою Міжнародний рух “Емаус”, є:

- створення спільнот взаємодопомоги;

- організація навчальних майстерень, у яких можна набути професійних навиків;
- проведення акцій солідарності з бідними та бездомними;
- пропагування ідей взаємодопомоги [6, с. 2].

Отже, первиною формою діяльності “Емаусу” є функціонування спільнот, які являють собою невелику групу людей, що разом живуть і працюють, самі заробляючи на своє утримання. На сьогодні 260 спільнот знаходяться в Європі, усього у європейських спільнотах проходять процес соціальної реінтеграції 15 000 осіб [7, с. 3].

Проживання у спільнотах є важливим через те, що людина знаходить підтримку в малій групі, яка на деякий час заміняє їй сім’ю. Соціальні працівники, які працюють у сфері надання соціальних послуг бездомним, наголошують, що найбільшою потребою безпритульних людей є потреба близьких стосунків. У спільноті, де люди разом живуть та працюють, вони починають піклуватися один про одного, як у справжній родині. Досвід показує, що саме таких умінь бракує людям, які мають великий досвід вуличного життя, є сиротами або походять з дисфункційних сімей. Їхньою проблемою є не стільки брак житла, скільки відсутність позитивного прикладу сімейного життя, моделі сім’ї та дому. Спільнота допомагає людині усвідомити і прийняти такі базові поняття та навички співжиття у суспільстві, котрі інші приймають ще від батьків. Найважливішим для таких людей є вияв довіри та поваги до них, завдяки яким людина стає активним і відповідальним учасником процесу. Багато з тих, хто шукає допомоги, неодноразово пересвідчувались, що їхні власні ініціативи та рішення ніколи не приводили до чогось доброго, а, навпаки, до поразок. Тому дуже важливо дати шанс і можливість набуття іншого життєвого досвіду. Через створення умов, в яких безпритульна людина виступає не типовим клієнтом, а активним учасником процесу власної реінтеграції, її негативне чи байдуже ставлення зменшується, і вона намагається виправдати очікування оточуючих.

Підсумки дня, розподіл праці на наступний день, вирішення конфліктів відбуваються на зустрічах спільноти, які проводить кожен із членів спільноти по черзі, що теж дає людині почуття рівності, позитивно впливає на самооцінку, навчає нормам ведення дискусій, поваги до думки інших. Спільне прийняття рішень створює відчуття приналежності, а не відкинутості. Через життя у групі люди вчаться відмовлятися від звички звинувачувати інших за власні невдачі, недоліки та нещастя, визначають межі власної відповідальності та впливів, навчаються жити згідно з суспільними нормами. Свобода вибору завжди пов’язана зі страхом перед відповідальністю, саме тому в колективі чи спільноті до цього звикати набагато легше і безпечніше. Тут люди отримують можливість проаналізувати та прийняти новий позитивний досвід і навчитись його використовувати. Так людина робить перші кроки до відповідальності за своє майбутнє, переборюючи страх та невпевненість [3, с.118].

Основною діяльністю безпритульних у спільнотах та основним джерелом їхнього утримання є збирання від населення непотрібних речей – одягу, меблів, побутової техніки тощо. Пізніше зібрані речі безпритульні люди при потребі ремонтують, одночасно отримуючи навички праці, відновлюючи трудовий ритм та самостійно заробляючи на власне утримання.

На важливості праці у процесі соціальної інтеграції безпритульних наголошують багато науковців. Тут важливо зазначити, що поняття процесу праці означає не тільки професійну діяльність, а й конкретне місце праці і пов'язані з нею доходи. Говорячи про роль праці у соціальній реінтеграції безпритульних, варто послуговуватися розширеним поняттям праці, яке означає будь-яку продуктивну активність, незалежно від того, приносить вона доходи чи ні.

Прийнято вважати, що праця є вирішальним чинником в процесі формування людської ідентичності, тобто чимось більшим, ніж тільки забезпечення умов життя. Вона змінює того, хто її виконує, створює нові навички, надає нових знань, формує нові потреби, змінює соціальні залежності, самосвідомість та ідентичність. Праця стає засобом реалізації потреб і самореалізації, а її відсутність призводить до психічних ускладнень і спричиняє кризові стани [8, с. 86].

Продуктивна праця – це необхідність, яка пов'язана не тільки з місцем праці та заробітком. У нашому культурному середовищі дуже важко зберегти власну ідентичність без зовнішніх зобов'язань, тобто у випадку безробіття. Коли праця людини не є вартісна та затребувана, людина до неї байдужіє. Що стосується реінтеграції бездомних у закладах, що не забезпечують офіційного місця праці та заробітку, то тут варто говорити про працю, яка має бути продуктивною та приносити задоволення, тобто не обов'язково виробляти матеріальні блага і послуги, а йдеться про людський потенціал у вигляді творчості, особистісного розвитку, соціальних відносин, відчуття сенсу життя та ідентичності [8, с. 89].

Праця у спільнотах “Емаус”, окрім того, що виступає джерелом утримання безпритульних та робочим місцем, має ще й власну ідеологію. Збирання від населення непотрібних речей чи речей, від яких люди свідомо відмовляються, повернення їх до другого життя через ремонт, реставрацію і подальшу реалізацію символізує також другий шанс для безпритульної людини, яку відкинуло суспільство. Одне із гасел спільнот “Емаус” – “Непотрібних речей та непотрібних людей не буває”. Крім того, збираючи від населення непотрібні речі, безпритульні також виконують важливу екологічну місію – забезпечують перероблення вторинної сировини, вберігаючи її від потрапляння на сміттєзвалище і, відповідно, від забруднення наколишнього середовища.

Солідарність є ще однією засадою функціонування спільнот “Емаус” і, водночас, є і методом соціальної реінтеграції безпритульних людей. Вона полягає в тому, що кожна людина, потрапляючи в спільноту, має обов'язок допомагати іншим людям – тим, які знаходяться у скрутнішому становищі. Коли засновника руху Аббе П'єра запитали, що таке “Емаус”, то він відповів, що це такий вид діяльності, коли бідному допомагає бідний. Солідарність спільнот може проявлятися по-різному. В одних випадках – це допомога іншим безпритульним людям, які ще живуть на вулиці (роздавання їжі, одягу), або на рівні цілого Руху – це різні гуманітарні місії – допомога та підтримка нових спільнот, які з'являються в інших країнах, допомога під час стихійних лих, так само як і діяльність на політичному рівні щодо лобіювання проблеми найбідніших людей.

Участь безпритульних людей у підготовці та проведенні благодійних акцій для бідних і бездомних відіграє важливу роль в їхній соціальній реінтеграції. Самі в недалекому минулому бездомні, допомагаючи біднішим за себе, сповнюють почуттям

відповідальності за інших та займають активну громадянську позицію. Дотримання принципу солідарності із найбільш вразливими дає змогу спільноті не бути ізольованими і не зосереджуватися занадто лише на власних проблемах.

В Україні соціальною реінтеграцією безпритульних на засадах Міжнародного руху “Емаусу” займається Львівська міська громадська організація “Спільнота взаємодопомоги “Оселя”, яка працює у Львові з 2003 року і нас сьогодні є єдиним членом “Емаусу” на пострадянських теренах. Основним видом діяльності є функціонування спільноти – центру реінтеграції бездомних громадян, де одночасно проживають 20 осіб різного віку і статі, ведуть спільне господарство, вчать планувати своє життя, разом вирішувати життєві проблеми, правильно використовувати зароблені спільною працею кошти, проходять соціальне навчання, терапію залежностей, отримують соціальний супровід, професійну психологічну підтримку в процесі реабілітації.

В організації діє майстерня з ремонту меблів, а також благодійна крамничка, де малозабезпечені громадяни за благодійну пожертву можуть придбати ношений одяг, предмети побуту, які попередньо збирають від мешканців Винник і Львова. Для бездомних людей проводять соціальне навчання, яке включає терапію залежностей та тренінги особистісного розвитку. Кожного року на Різдвяні свята і Пасху організація проводить благодійні сніданки і Святвечори для 300 безпритульних осіб, а кожного четверга мешканці спільноти готують та роздають гарячий обід у центрі міста Львова для сотні безпритульних. Крім того, соціальні працівники організації допомагають відновити втрачені документи, здійснюють соціальний супровід та скеровують у медичні заклади для обстеження та лікування. При організації також працює Осередок підтримки бездомних, куди бездомні, що живуть на вулиці, приходять помитися, постригтися, попрайти одяг, поїсти та отримати консультацію соціального працівника. 3 травня 2008 організація видає вуличний журнал “Просто неба”, створюючи можливість заробітку для безпритульних розповсюджувачів та поширюючи ідею солідарності і взаємодопомоги в суспільстві.

Отже, соціальна реінтеграція безпритульних у спільнотах Міжнародного руху “Емаус”, а конкретніше в ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” забезпечується через надання низки послуг:

- соціальних (первинна консультація, супровід соціального працівника в процесі реінтеграції, допомога у відновленні втрачених зв’язків та 3-місячні курси соціального навчання, яке включає курси особистісного розвитку та навичок спілкування);
- психологічних (індивідуальні та групові заняття з психологом, терапія залежностей);
- юридичних (відновлення втрачених документів, юридичні консультації з житлових та інших питань, юридичний супровід у вирішенні різних проблем);
- медичних (первинне медичне обстеження, скерування у медичні заклади, соціальний супровід під час лікування);
- працетерапія (робота у ремонтній майстерні та благодійній крамниці, у Осередку підтримки бездомних, роздавання їжі, розповсюдження вуличного

журналу “Просто неба” та інші види роботи, утримання будинку спільноти та навколишньої території);

- арт-терапія (праця у художній майстерні, діяльність гуртків творчої самодіяльності, відвідини різних культурних заходів, що відбуваються у місті);
- громадська діяльність (проведення екологічних акцій, організація семінарів, конференцій, виставок робіт художньої майстерні, участь у міських ярмарках).

Проте, основними аспектами реінтеграції безпритульних громадян у ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” є ті, які не входять в академічне чи законодавче визначення соціальної реінтеграції, а саме:

- спільна праця та проживання невеликої групи людей (спільноти), завдяки яким повертається втрачене відчуття дому та родини, зав’язують близькі стосунки з іншими людьми, чого дуже бракує безпритульним, коли вони живуть на вулиці; з’являється відчуття підтримки та стабільності, відак відповідні умови, щоб почати поступово змінювати своє життя;
- солідарність з іншими, яка проявляється у допомозі тим безпритульним людям, які ще живуть на вулиці (приготування та роздавання їжі, праця в осередку підтримки бездомних, організація святкування Великодня та Різдва, соціальне патрулювання взимку). Така діяльність привчає людей до відповідальності за інших та, насамперед, за себе, а також слугує позитивним прикладом для інших безпритульних.

Про успішність застосовуваних методів у ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” говорять наступні дані. У 2009 році процес соціальної реінтеграції тут проходили 65 осіб, 40 з яких повернулися до нормального життя у суспільстві – знайшли роботу, відновили втрачені сімейні стосунки (чи створили нові), знайшли окреме помешкання. За цей рік також було надано соціальні, психологічні та юридичні консультації 350 особам. Самі ж безпритульні люди, які проходять процес реінтеграції, підготували і здійснили більше 50 роздач їжі безпритульним людям у центрі міста (для ста осіб кожного разу), надавали послуги в Осередку підтримки бездомних – у 2009 році було 2 000 візитів від 500 різних осіб, провели екологічну акцію у Карпатах та в центрі Львова, організували інші громадські заходи [9]. Загалом за 7 років діяльності організації кількість осіб, які проходили процес соціальної реінтеграції, становить приблизно 600. Діяльність на сьогоднішньому рівні стала можливою після розширення організації у 2006 році.

Семирічна діяльність організації, кількість осіб, які пройшли процес соціальної реінтеграції та майже повне фінансове утримання безпритульних людей у ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя”, свідчить про те, що вибрані методи є ефективними та повинні бути застосованими у роботі з бездомними на загальнодержавному рівні. “Нічліжки” у майже всіх обласних центрах України забезпечують первинні потреби безпритульних людей, але гостро постає проблема їхньої подальшої реінтеграції. Перша організація Міжнародного руху “Емаус” в Україні, а саме ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя”, може стати моделлю для створення та розвитку системи закладів соціальної реінтеграції безпритульних людей в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України “Про основи соціального захисту бездомних громадян та безпритульних дітей” / Відомості Верховної Ради України від 30.06.2005. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – 1108 с. – (Бібліотека офіційних видань).
2. Інформація щодо соціального захисту бездомних громадян та соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, у 2009 році: Міністерство праці та соціального захисту / Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України. – Режим доступу до інформації: http://mlsp.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=BBEFB826575ED2ECAD9BE4FABA983885?art_id=101200&cat_id=34941
3. *Соха М.В.* Всі люди мають потенціал: Про ідею допомоги для самопомоги / М. В. Соха, О. Я. Саноцька. – Львів: ПАІС, 2008. – 132с.
4. The Ethics of Homelessness. Philosophical perspectives / [Barral M.-R., Bryson K.A., Callaway H.G. and others]; edited by G. John M. Abarno. – Amsterdam-Atlanta: Rodopi, 1997. – 258 p.
5. Strategies to combat homelessness / [United Nation Centre for Human Settlement (Habitat)]. – Nairobi, 2000. – 202 p.
6. Статут ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” від 26.02. 2002, № 26145055.
7. Emmaus Europe 2009 Review / [Emmaus Europe Secretariat]. – Paris, 2010. – 8 p.
8. *Vjurkue J.* Pomoc do samopomocy. Szkoia Kofoeda w Kopenhadze / Vjurkue J. –Warszawa: Wydawnictwo “Żak”, 1997. – 390с.
9. Звіт ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” за 2009 рік: Офіційний сайт ЛМГО “Спільнота взаємодопомоги “Оселя” . – Режим доступу до інформації: http://emmaus-oselya.org/ua/?page_id=462

**HOW HOMELESS PEOPLE CREATE HOME:
SOCIAL REINTEGRATION OF HOMELESS PEOPLE
IN THE COMMUNITIES OF INTERNATIONAL EMMAUS
MOVEMENT**

M. Sokha

*Lviv Polytechnic National university,
st. Kvitneva 6, Lviv, 79044, Ukraine,
koshuchok@yahoo.com*

In this article the concept of homelessness is analyzed and the processes of social reintegration of homeless people in the communities of International Emmaus Movement are investigated. The main attention is paid to such aspects of reintegration as work, solidarity and community life. The effectiveness of social reintegration of homeless people in NGO “Community of mutual aid “Oselya” is investigated.

Key words: homeless people, social reintegration, International Emmaus Movement.

**КАК БЕЗДОМНЫЕ СОЗДАЮТ ДОМ:
СОЦИАЛЬНАЯ РИНТЕГРАЦИЯ БЕЗДОМНЫХ ГРАЖДАН
В ОБЩИНАХ МЕЖДУНАРОДНОГО ДВИЖЕНИЯ “ЭММАУС”**

М. В. Соха

*Национальный университет “Львовская политехника”,
ул. Квитнева, 6, г. Львов, 79044, Украина,
koshuchok@yahoo.com*

В статье проанализирована концепция бездомности и рассматриваются результаты исследования процессов социальной реинтеграции бездомных граждан в общинах Международного движения “Эммаус”. Рассматриваются такие аспекты реинтеграции, как труд, солидарность и жизнь в общине. Исследуется эффективность социальной реинтеграции бездомных граждан в Львовской городской общественной организации “Община взаимопомощи “Осэля”.

Ключевые слова: бездомные граждане, социальная реинтеграция, Международное движение “Эммаус”.

Стаття надійшла до редколегії 13.04.2011

Прийнята до друку 21.05.2011